

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Історичний факультет
Кафедра етнології та краєзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник декана з науково-педагогічної
та навчальної роботи

Тарас ПШЕНИЦНИЙ
Історичний
факультет

2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
НАСЕЛЕННЯ СВІТУ: ПРОБЛЕМИ ЕТНОДЕМОГРАФІЇ
для студентів

галузь знань 03 Гуманітарні науки
напрямок підготовки 032 Історія та археологія
освітній рівень другий (магістерський)
освітня програма Етнологія
вид дисципліни Вибіркова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2021 /2022
Семестр	3
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладач: **Коцур Анатолій Петрович**, доктор історичних наук, професор кафедри етнології та краєзнавства

Пролонговано: на 20 22 /2022 н.р. «28» 08 2022 р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20 ___ /20 ___ н.р. (_____) «__» 20 ___ р.
(підпис, ПІБ, дата)

Розробник: Коцур Анатолій Петрович, доктор історичних наук, професор кафедри етнології та краєзнавства

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри етнології та краєзнавства

(підпис) _____ (Капелюшний В.П.)

Протокол № 13 від 30 червня 2021 р.

Схвалено науково - методичною комісією історичного факультету

Протокол від № 7 від 26 серпня 2021 року.

Голова науково-методичної комісії _____ (Терес Н.В.)

ВСТУП

1. **Мета дисципліни** – формування у здобувача освіти комплексу теоретичних та практичних фахових знань, умінь і навичок щодо етнодемографічних процесів у світі з найдавніших часів до початку XXI ст.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

- 2.1. *Знати*: основні етапи розвитку становлення і розвитку етнології як науки.
- 2.2. *Вміти*: здійснювати пошук та опрацювання інформації, пов'язаної з етнодемографією.
- 2.3. *Володіти*: понятійно-категоріальним апаратом етнодемографії.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Розглядаються основні етапи становлення науки про населення світу, етнологічні знання за доби античності, середньовіччя та раннього нового часу, інституціоналізація етнологічної науки у Європі та США, основні напрямки та наукові школи, зокрема еволюціонізм, дифузійнізм, французька соціологічна школа, біологічні, етнопсихологічні течії, функціоналізм, структуралізм, постструктуралізм тощо. Особлива увага приділяється вивченню першоджерел..

4. **Завдання (навчальні цілі)**: формування системи знань про предмет, особливості джерельної бази, основні поняття й наукові категорії, які використовуються у процесі викладання дисципліни; *засвоїти* характер та основні тенденції етнодемографічного розвитку населення світу; *вміти* з'ясувати особливості та характерні риси національних та регіональних особливостей етнодемографічного розвитку; характеризувати основні етапи становлення населення світу.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумко- вій оцінці з дисциплі- ни
Код	Результат навчання			
1.1	Знати термінологічно-понятійний інструментарій, методи, методологію, особливості джерельної бази дисципліни.	лекція, самостійна робота	контрольна робота 1	10%
1.2	Знати спільні та відмінні риси різних наукових етнологічних шкіл; основні етапи формування етнодемографічних знань у світовій науці..	лекція, самостійна робота	контрольна робота 2	10%
2.1	Вміти користуватися понятійно-категоріальним апаратом, пов'язаним з етнодемографією.	семінар	усне опитування	10%
2.2	Вміти застосовувати концептуальні наукові підходи зарубіжної етнодемографії.	семінар	усне опитування	10%
2.3	Вміти аналізувати етнологічні дослідження з точки зору використаних теоретико-методологічних підвалин.	самостійна робота	творче завдання	10%
2.4	Вміти застосовувати набуті знання для вивчення етнокультури українського народу.	самостійна робота	творче завдання	10%
2.5	Вміти оперувати знаннями про населення світу з найдавніших часів до початку ХХ ст., використовувати джерельну базу.	лекція, семінар самостійна робота	іспит	20%
2.6	Вміти з'ясувати особливості та характерні риси національних та регіональних особливостей етнодемографічного розвитку; характеризувати основні етапи становлення населення світу.	лекція, семінар, самостійна робота	іспит	20%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код)	1.1	1.2.	2.1	2.2	2.3.	2.4.	2.5	2.6
Програмні результати навчання (назва)								
ПРН 6. Демонструвати здатність комунікувати і співпрацювати з державними і громадськими організаціями, міжнародними інституціями.	+		+		+	+	+	+
ПРН 7. Виявляти уміння спілкуватися в діалоговому режимі з широкою науковою спільнотою та громадськістю в галузі наукової та професійної діяльності, в тому числі і на міжнародному рівні, демонструючи системний науковий світогляд та культурний кругозір.	+	+		+			+	+
ПРН 9. Демонструвати уміння формулювати наукову проблему, робочі гіпотези, дослідницькі завдання та методи їх вирішення в предметному полі етнології.		+		+	+		+	+
ПРН 10. Вміти адаптувати результати наукових досліджень під час організації науково-дослідної роботи етнолога по збиранню та опрацюванню етнографічного матеріалу.		+			+	+	+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

1. Контрольна робота з тем ЗМ1 (тест): РН 1.1, 1.3 – 10 балів/6 балів*.
2. Контрольна робота з тем ЗМ2 (тест): РН 1.2, 1.4 – 10 балів/6 балів.
3. Реферат ЗМ 1: РН 2.6 – 10 балів/6 балів.
4. Презентація тем ЗМ2: РН 2.6 – 10 балів/6 балів.
5. Оцінювання роботи під час семінарських занять ЗМ1: РН 2.1-2.2 – 10 балів/6 балів.
6. Оцінювання роботи під час семінарських занять ЗМ2: РН 2.3-2.4 – 10 балів/6 балів.

* максимальний бал/ пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю.

- підсумкове оцінювання:

- форма оцінювання – іспит;

- максимальна кількість балів, які може отримати здобувач освіти – 40;

- оцінюються такі результати навчання здобувача освіти: Здатність розвивати соціальне усвідомлення ролі культурної спадщини, популяризація знань про народну культуру, звичаї, традиції, способи господарювання, особливості харчування і т.д.

- форма проведення іспиту – письмова, види завдань – завдання, які потребують розгорнутих відповідей;

мінімальний пороговий рівень іспитової оцінки, за якої іспит вважається складеним – **24 бали.**

Необхідна умова допуску до іспиту: здобувач освіти не допускається до іспиту, якщо під час семестру набрав **менше ніж 20 балів (критично-розрахунковий мінімум). Рекомендований мінімум допуску до іспиту 36 балів.**

7.2 Організація оцінювання:

Контроль знань здобувача освіти здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Загальну кількість балів здобувача освіти формують семестрові бали, отримані з усіх тем двох змістових модулів: бали, отримані під час семінарів; бали, отримані за виконання творчого завдання; бали, отримані під час модульного контролю, а також бали, отримані під час складання підсумкового контролю (іспиту), а саме: за виконання запропонованих завдань.

Зміст курсу поділений на 2 змістових модулі. Кожний змістовий модуль включає в себе лекції, семінари, самостійну роботу здобувача освіти, які завершуються рейтинговим контролем рівня засвоєння знань програмного матеріалу відповідної частини курсу. У змістовий модуль 1 (ЗМ1) входять теми 1-7, у змістовий модуль 2 (ЗМ2) – теми 8-12.

Оцінка успішності знань здобувача освіти здійснюється у двох формах: семестрове оцінювання (контрольні роботи, усне опитування, творче завдання) і підсумкове оцінювання (іспит).

Загальна сума балів – 100 балів (із них, семестрове оцінювання – максимум 60 балів; підсумкове оцінювання (іспит) – максимум 40 балів).

Змістовий модуль 1 Населення світу з найдавніших часів до початку XX ст.			Змістовий модуль 2 Сучасні тенденції етнодемографічного розвитку населення світу			Іспит
30 залікових балів (максимум)			30 залікових балів (максимум)			
Самостійна робота (усне повідомлення)	Семінари	Модульний контроль	Самостійна робота (презентація)	Семінари	Модульний контроль	
10 (максимум)	10 (максимум)	10 (максимум)	10 (максимум)	10 (максимум)	10 (максимум)	

Упродовж семестру оцінюється робота студента *під час кожного семінару* (доповідь, доповнення, участь у дискусії). Під час семінару студент має можливість отримати від 0,5 до 2 балів. Критеріями оцінювання відповіді студента під час семінару є:

- повнота розкриття питання 0,5 бала;
 - логіка викладення 0,5 бала;
 - використання основної і додаткової літератури 0,5 бала;
 - аналітичні міркування, вміння робити висновки 0,5 бала.
- Реферат* оцінюється в діапазоні від 1 до 10 балів.

- наявні основні складові елементи зовнішнього оформлення, проаналізовано основні поняття теми, висловлено особисте ставлення до питань, які викликають дискусію; дана узагальнена аргументована оцінка; зроблені ґрунтовні висновки; 9-10 балів
- наявні основні складові елементи зовнішнього оформлення, тема розкрита неповністю, обмежена джерельна база та обґрунтування, зроблені висновки; 7-8 балів
- наявні основні складові елементи зовнішнього оформлення, реферат переважно компілятивного рівня ; 4-6 балів
- розкритий лише один окремих аспект теми, без належної аргументації, власного бачення оцінки й висновків. 1-3 бали

Презентація однієї із запропонованих студентом тем, подається викладачеві впродовж ЗМ 2, але не пізніше передостаннього семінарського заняття. Критерії оцінки творчого завдання – презентації:

- Тема дослідження – актуальна, залучено багатий ілюстративний матеріал, історичні відомості про об'єкт дослідження, наявні глибоко обґрунтовані висновки автора, логічно побудований матеріал візуальної презентації, робота оформлена відповідно вимогам до такого виду робіт. 9-10 балів

- Тема дослідження – актуальна, залучено багатий ілюстративний матеріал, матеріал візуальної презентації підібраний поверхово, робота оформлена відповідно вимогам до такого виду робіт. 7-8 балів
- Тема дослідження розкрита поверхово, матеріал візуальної презентації не розкриває зміст теми, робота оформлена відповідно вимогам до такого виду робіт. 4-6 балів
- Тема дослідження розкрита поверхово, матеріал візуальної презентації не розкриває зміст теми, робота оформлена з певними огріхами, не відповідає вимогам до такого виду робіт. 1-3 бали

Після завершення відповідно Змістового модулю 1 і Змістового модулю 2 проводяться **контрольні роботи** у формі розгорнутих відповідей на запропоновані питання. Контрольна робота складається з 2 питань. Правильна відповідь має 5 балів. Максимальна кількість балів, яку студент може набрати за МК – 10 балів.

Критерії оцінювання одного питання контрольної роботи:

- Відповідь повна, обґрунтована, подане власне бачення проблеми, наявні логічні висновки 5-4 балів
- Відповідь повна, подане власне бачення проблеми та зроблені ґрунтовні висновки, проте наявні окремі незначні помилки при викладі фактичного матеріалу 2-3 бали
- Відповідь фрагментарна, наявні суттєві помилки при викладі фактичного матеріалу, відсутня логіка викладу. 1 бал

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі модульних контрольних робіт здійснюються у відповідності до «Положення про організацію освітнього процесу в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка» (п. 7) від 31 серпня 2018 року..

Іспитовий білет містить два завдання, кожне з яких оцінюється 20 балами. Критеріями оцінювання відповіді є:

- Відповідь повна, подане власне бачення проблеми, містить ґрунтовні висновки 19-20
- Відповідь повна, подане власне бачення проблеми та зроблені ґрунтовні висновки, проте наявні окремі незначні помилки при викладі фактичного матеріалу 16-18
- Відповідь відображає знання фактичного матеріалу з питання 13-15
- Відповідь демонструє знання фактичного матеріалу, але допущені окремі помилки 10-12
- Відповідь фрагментарна, відображені лише окремі аспекти проблеми 7-9
- Відповідь фрагментарна, наявні суттєві помилки при викладі фактичного матеріалу 4-6
- Відповідь має значні помилки, або відсутня 0-3

При простому розрахунку отримаємо:

	Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Іспит	Підсумкова оцінка
Мінімум	18	18	24	60
Максимум	30	30	40	100

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій, семінарських занять і самостійної роботи:

№	Назва теми	лекції	семінари	самостійна робота
Модуль 1. Населення світу з найдавніших часів до початку XX ст.				
1.	Вступ. Тема 1. Етнодемографія як наука, її основні завдання, категорії, показники.	2		4
2.	Тема 2. Етнічні аспекти народжуваності, шлюбності та смертності.		2	5
3.	Тема 3. Динаміка етнодемографічних процесів у світі в епоху античності та середньовіччя.	2	2	4
4.	Тема 4. Етнодемографічні процеси у світі за модерної доби		2	5
5.	Тема 5. Населення України від найдавніших часів до епохи середньовіччя.	2		5
6.	Тема 6. Етнодемографічний розвиток населення України за модерної доби.	2	2	4
7.	Тема 7. Населення України в 1 пол. XX ст.	2	1	5
8.	Усне повідомлення			8
9.	Контрольна робота з тем М 1.		1	
Модуль 2. Сучасні тенденції етнодемографічного розвитку населення світу				
10.	Тема 8. Етнодемографічний розвиток України на рубежі XX-XXI ст.	2	2	6
11.	Тема 9. Етнодемографічні процеси в країнах Європи.	2	2	7
12.	Тема 10. Вплив міграційних процесів на етнодемографічний розвиток Європи.	2	2	6
13.	Тема 11. Етнодемографічні процеси у країнах Африки.	2	2	6
14.	Тема 12. Етнодемографічні процеси у країнах Азії	2	1	7
15.	Творче завдання.			8
16.	Контрольна робота з тем М 2.		1	
17.	Всього за семестр:	20	20	80

**Загальний обсяг 120 год.,
у тому числі:
лекції – 20 год.;
семінари – 20 год.;
самостійна робота – 80 год.**

9. Рекомендовані джерела:

Основні:

1. Григор'єва С.В. Основи демографії. Конспект лекцій. Харків: ХП, 2010. 77 с.
2. Джаман В.О., Круль В.М. Демографія: навч. Посіб. Чернівці: Рута, 2009. 160 с.
3. Джаман В.О. Регіональні системи розселення: демогеографічні аспекти. Чернівці: Рута, 2003. – 392 с.
4. Демографічна криза в Україні: причини та наслідки. За ред. С.І. акад. НАН України С. І. Пирожкова. К.: ІВЦ, Державний комітет статистики України, 2003. 231 с.
5. Етнонаціональні процеси в Україні: історія та сучасність. / О.Б. Беренштейн, Н.А. Зіневич, В.Т. Зінич та ін.; За ред. В.І. Наулка. К.: Голов. спеціаліз. ред. літ. мовами нац. меншин України, 2001. 424 с.
6. Заставний Ф.Д. Населення України. Львів, МП «Край», Товариство української мови імені Тараса Шевченка «Просвіта», 1993. 224 с.
7. Населення України. Імперативи демографічного старіння. К.: Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України, 2014. 288 с.
8. Романцов В.О. Історична демографія України XVIII – початку XXI ст. / Спецкурс для студентів вищих навчальних закладів України К.: Вид-во імені Олени Теліги, 2010. 160 с.
9. Українська етнологія. Навч. посібник. / За ред. В. Борисенко. К.: Либідь, 2007. 400 с.
10. Хвіст В.О. Історична генеза демографічної думки в Україні (кінець XVII – початок XXI століття). Київ-Ніжин: Видавець П.П. Лисенко М.М, 2012. 328 с.

Додаткові:

1. Алфьоров М.А. Урбанізаційні процеси в Україні в 1945-1991 рр. Донецьк, 2012. 550 с.
2. Балоба Е.І. Мультикультуралізм у Німеччині: особливості німецького наукового та політичного дискурсу // Актуальні проблеми міжнародних відносин. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка Інститут міжнародних відносин, 2013. Випуск 112. Частина 2. С.13-20.
3. Блинова О.Є. Трудова міграція населення України у соціально-психологічному вимірі. Херсон: РПО, 2011. – 486 с.
4. Вівчарик М. Українське село: етнонаціональний вимір (70-ті – середина 90-х рр.). К.: Інститут історії України НАН України, 1998. 135 с.
5. Євтух В.Б. Етно-національна структура українського суспільства: довідник / (Євтух В.Б., Трощинський В.П., Галушко К.Ю., Чернова К.О.). К.: Наукова думка, 2004. 342 с.
6. Западнюк С.О. Міграції населення України: передумови, динаміка та наслідки розвитку / Наук. ред. Руденко Л.Г. К.: Інститут географії НАН України, 2011. 240 с.
7. Зовнішні трудові міграції населення України / За ред. Е.М. Лібанової, О.В. Позняка. К.: РВПС України НАН України, 2002. 206 с.
8. Комплексний демографічний прогноз України на період до 2050 р. (колектив авторів) / За ред. чл.-кор. НАНУ, д.е.н., проф. Е.М. Лібанової. К.: Український центр соціальних реформ, 2006. 138 с.
9. Крисаченко В.С. Динаміка населення: популяційні, етнічні та глобальні виміри. К.: НІСД, 2005. 368 с.
10. Курило І.О. Соціально-економічна структура населення: еволюція, сучасність, трансформації / Відп. ред. д.е.н., проф. В.С. Стешенко. К.: Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України, 2006. – 472 с.
11. Міграційні процеси в Україні: сучасний стан і перспективи. / За ред. О.В. Позняка. Умань, 2007. 276 с.
12. Муромцева Ю.І. Демографія: навч. посіб. К.: Кондор, 2009. 300 с.
13. Наулко В.І. Хто і відколи живе в Україні. К.: Гол. спец. ред. літ. мовами нац. меншин України, 1998. 80 с.
14. Перший Всеукраїнський перепис населення: історичні, методологічні, соціальні, економічні, етнічні аспекти / Авт. кол. Власенко Н.С., Лібанова Е.М., Осауленко О.Г. та ін.,

- Наук. ред: акад. Кураса І.Ф. акад. Пирожкова С.І.; Державний комітет статистики України; Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України. К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. 558 с.
15. Скляр В. Етнічний склад населення України 1959-1989 рр.: етномовні наслідки російщення. К.: Вид. дім «Просвіта», 2008. 392 с.
 16. Скляр В. Етномовні процеси в українському просторі: 1989-2001 рр. Харків: Ексклюзив, 2009. 544 с.
 17. Тимченко В.В. Модерний націоналізм. Глобальні катастрофи та як їм зарадити / Віктор Васильович Тимченко. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня Рута», 2015. 615 с.
 18. Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоцизму: Док. і матеріали / Упоряд: Л. Масенко та ін. К.: Вид. дім Києво-Могилянська академія, 2005. 399 с.